

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2010 – Volume 19, Issue 1, pp. 77–85
URN:NBN:NL:UI:10-1-100232

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Igitur, Utrecht Publishing & Archiving
Services in cooperation with Utrecht University of
Applied Sciences, Faculty of Society and Law

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

**Herkenbaar en toekomstgericht 2.0. Landelijk
opleidingsprofiel voor de hbo-bacheloropleiding
Maatschappelijk werk en dienstverlening.**

Amsterdam: SWP, 2010, 80 p., € 9,40.

ISBN 978 90 8850 021 3

**De creatieve professional - met afstand het meest
nabij. Opleidingsprofiel en opleidingskwalificaties
Sociaal Pedagogische Hulpverlening.** Amsterdam:

SWP, 2009, 64 p., € 7,90.

ISBN 978 90 8850 019 0

Maria De Bie & Hans van Ewijk (red.), **Sociaal werk
in Vlaanderen en Nederland: een begrippenkader.**

Mechelen: Wolters Kluwer Belgium NV, 2008,

219 p., € 39,50.

ISBN 978 90 4651 875 5

BOOKS

HET WOUD VAN DE SOCIALE

A.L.T. NOTTEN

AGOGIEK – DEEL 2

In de vorige aflevering van dit tijdschrift (2009, vol. 18, nr. 4) waren de opleidingsprofielen en -ambities van twee hsao-opleidingen (hsao, d.i. hoger sociaal agogisch onderwijs; hoger beroepsonderwijs) aan de orde, binnen de brede, landelijke ambities van het hsao (getiteld *Vele takken, één stam*): Pedagogiek en Culturele en Maatschappelijke Vorming (CMV). Naast dit tweetal, met resp. 8100 en 3200

studenten, zijn er, behalve enige kleintjes, nog twee grote: Sociaal Pedagogische Hulpverlening (SPH), met 16.000 studenten verreweg de grootste, en Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (MWD), die 12.000 studenten trekt. Samen tellen de sociaal-agogische opleidingen overigens 45.000 studenten – met 12% van alle ruim 400.000 hbo-studenten een van de middenmoot-hbo-opleidingen.

BOOKS

Momenteel zijn er tweemaal zoveel hbo- als universitaire studenten. Een uitdaging bij uitstek voor uitgeverijen die soepel dienen te switchen tussen enerzijds de competenties die de opleidingen voor 70% aan de studenten moeten bijbrengen, mede gezien de door de beroepspraktijk gestelde eisen, en anderzijds de verlangens van studenten, die qua vak-, projectmatig en gevarieerd onderwijs (major/minor) binnen een redelijk tijdsbestek door de hogescholen gelooft moeten worden (gezien de rijksfinanciering), en de ambities van beperkt lezende en weinig schrijvende docenten. Herlees die zin!

Over die studenten: 26 uur besteden zij gemiddeld per week aan hun vierjarige opleiding, behoefte aan vrije tijd hebben ze beslist ook en bijverdienen is geboden bij de gekrompen studiebeurzen. Het overgrote deel van de hbo-studenten woont nog bij hun ouders thuis (75% – bij universitaire studenten is het precies omgekeerd). Jonge hbo-voltijdstudenten (18, 19 jaar) weten vaak nog niet of ze een goede studiekeus hebben gemaakt – voor hen én voor hun opleidingen moet in elk geval de propedeuse aansprekend, aantrekkelijk, zo niet leuk zijn. Daarna zitten de opleidingen aan hen vast, op straffe van besnoeiende rijksbudgetten.

Dan hun docenten: voor eenderde academisch opgeleid (1 tot 3 procent is gepromoveerd) en bijna evenveel hbo-opgeleid, vaak tweedegraads/bachelor. De vraag is over hoeveel beroeps- en maatschappelijke ervaring ze zelf beschikken, en of ze de tijd

en de belangstelling hebben om hun vak bij te houden. Het landelijk streven is om 70% van de docenten academisch opgeleid te krijgen. De hsoo-vakliteratuur moet tevens de docenten prikkelen om verder te kijken dan naar module zoveel in het komende se-, tri- of quadrimester: kunnen/moeten/willen ze hun vak bijhouden, of komen ze niet verder dan zich in te werken in een studieonderdeel dat hun vóór de vakantie nog vreemd was? En hoe studieus en nieuwsgierig zijn ze zelf? Ik las kortelings in een mooi hsoo-handboek dat “schrijfactiviteiten of andere bijdragen aan de kennisproductie nog niet tot de omschreven taken van hsoo-docenten [behoren]”.)

En wat kan er dan komen uit de landelijke hsoo-opleidingsoverleggen (LOO's) waarvan de leden, opleidingsmanagers, competentieprofielen produceren die de komende zes of tien jaar moeten opgaan voor de desbetreffende opleidingen van tien tot twintig hogescholen? Het blijken, ook na toetsing ervan bij de beroepspraktijk (vandaag stakeholders geheten), nauwelijks andere te zijn dan veilige, formele, soms dorre, soms prikkelende algemeenheden, waaraan, zo las ik in alle stukken, stevast de hoop wordt verbonden dat de instellingen zélf voor de nodige verrassingen en diepgang zorgen. Na lezing blijkt me: er zijn enkele tegenstroompjes te zien.

Op een hoger Haags niveau, het Sectoraal Adviescollege hsoo, waren daaraan voorafgaand brede kaders geschetst, met de subtiliteit van witkwassen. *Vele takken,*

één stam (2008) is het kader voor alle hsaio-opleidingen dat opgetrokken werd nadat met sanering en nieuwe wetgeving een ingrijpende herstructurering van de opleidingen tot stand was gekomen. Een proces van ruim vijftien jaar dat opeenvolgende beleidsstukken met weinig rijke inhoudelijke ambities opleverde, zoals *Profilering Agogische Domeinen* (2004), *Profilering sociaal-agogische opleidingen* (2004), *Toekomstverkenningen ten behoeve van een beroepenstructuur in Zorg en Welzijn* (2004) en *Klaar voor de Toekomst* (2006). En toen klonk met *Vele takken* het startschot voor de afzonderlijke opleidingsprofielen.

Zo verscheen, begin 2010, *Herkenbaar en toekomstgericht 2.0. Landelijk opleidingsprofiel voor de hbo-bacheloropleiding Maatschappelijk werk en dienstverlening*. De meest gevestigde, oudste (ruim een eeuw), lees: geprofessionaliseerde tak van de sociaal-agogische bedrijvigheid en van de bijbehorende negentien opleidingen in het land. Dat wordt meteen in hoofdstuk 1 meegedeeld. Het erkende *Beroepsprofiel van de maatschappelijk werker* (2006) geldt, meer dan *Vele takken*, als uitgangspunt voor het MWD-opleidingsprofiel.

De NVMW (Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers) is het zichtbare platform en het netwerk voor ruim 4000 beroepskrachten dat de collectieve belangen van professionals behartigt, de kwaliteit van het beroep waarborgt en kennisoverdracht mogelijk maakt. De NVMW

vertegenwoordigt het maatschappelijk werk overall, haar leden houden zich aan de beroepscode. Het Beroepsregister van Agogisch en Maatschappelijk Werkers (BAMw) is hét kwaliteitskeurmerk dat cliënten helpt professionals te onderscheiden van kletsmajoor. Zoals het hoort toetst het BAMw of de geregistreerde zich aantoonbaar schoolt, competenties onderhoudt en continu blijft op zijn vakgebied. De vereniging formuleert, ook in het opleidingsprofiel, de missie van het maatschappelijk werk met referentie naar de internationale ambities: "Bevorderen dat mensen in onze samenleving tot hun recht komen, als mens en als burger. Maatschappelijk werkers streven ernaar dat mensen zich in hun wisselwerking met hun sociale omgeving zo goed mogelijk kunnen ontplooiën, naar hun eigen aard, behoeften en opvattingen en dat ze rekening houden met anderen met wie ze samenleven." Verderop heet het dat het maatschappelijk werk "een politiserende en empowerende rol [heeft] en ongelijke machtsverhoudingen [bestrijdt] die belemmeren dat mensen tot hun recht komen. Hiervoor is nodig dat maatschappelijk werkers 'midden in de maatschappij staan en antwoord hebben op sociale vraagstukken die de beroepsgroep aangaan'. Zij volgen kritisch ontwikkelingen in de maatschappij en kiezen daarin positie vanuit het beroep en de professionele waarden daarvan en zijn in staat diverse partijen in de samenleving te overtuigen van hun zienswijze" (pg. 21 en 22). Het maatschappelijk werk is mede

BOOKS

daardoor een institutionele voorziening met drie opdrachtgevers: (de)centrale overheden, de cliënten en specifieke opdrachtgevers (lees: rechters, leidinggevend in een bedrijf) "die personen kunnen dwingen of dringen zich te laten begeleiden, teneinde hun sociaal functioneren dusdanig te bevorderen dat zij op een volwaardige en/of geaccepteerde wijze deel kunnen nemen aan de samenleving" (pg. 24).

Het beroepshandelen is normatief, heet het dan ook in hetzelfde, tweede, hoofdstuk van het opleidingsprofiel. De maatschappelijk werker moet voortdurend afwegingen en keuzes maken, een proces dat objectieve, algemeen menselijke en sociale en subjectieve aspecten kent, aldus het profiel – een uitspraak die evenzeer ter zake is als warrige illustraties krijgt (de lezer ruikt af en toe iets van Immanuel Kant tot Jürgen Habermas: het ware, het goede en het schone). Aardig is weer wel dat de verwijzingen naar inzichten van de beroepsvereniging, de *Toekomstverkenning ten behoeve van een beroepsstructuur in zorg en welzijn* door het Verwey-Jonker Instituut en het besef van het internationale karakter van het maatschappelijk werk tot de vaststelling leiden van evenzo vele maatschappelijk relevante kwesties en bijbehorende loyaliteitsconflicten voor maatschappelijk werkers. Wat moet dat allemaal interessant onderwijs opleveren! Die tinteling neemt af in hoofdstuk 3, dat probeert MWD in te passen in het sociaal-agogisch domein. Het LOO

MWD onderschrijft de kenmerken van het sociaal-agogisch handelen, zoals deze zijn gedefinieerd in *Vele takken*, en erkent dat dit handelen methodisch handelen is: systematisch, gefaseerd en doelgericht, gebaseerd op een analyse van de startsituatie en gericht op het bereiken van doelen. "Interventies zijn daarbij complementair aan mogelijk reeds bestaande veranderingsprocessen en aan de bijdrage van andere organisaties en personen" (pg. 38). Zo wordt er in dat hoofdstuk veel nagevolgd wat *Vele takken* biedt – compleet met de bijbehorende schema's.

In het vierde hoofdstuk melden de schrijvers expliciet dat zij willen vermijden dat het opleidingsprofiel normerend gaat werken qua didactiek en werkvormen, waarmee de opleidingsvrijheid zou worden ingetoemd. Ze spreken daarom van "kerntaken" die de startende maatschappelijk werker uitoefent, en van zijn eindkwalificaties. Hoofdstuk 5 biedt een volledig overzicht van alle taakgebieden, kerntaken en beroepstaken, afgeleid uit het eerdergenoemde *Beroepsprofiel* van 2006: drie taakgebieden, uitgesplitst naar zes kerntaken en 25 beroepstaken – die vervolgens een bladzijdelange, kerstboomachtige uitwerking krijgen. De benodigde body of knowledge and skills zien we uitbundig uitgewerkt in een gealfabetiseerde lijst van dertien disciplines (van agogiek tot systeemtheorie) en acht methoden (van groepsmaatschappelijk werk tot crisisinterventie). De gebruikte taal sluit

opnieuw eerder aan bij die van de NVMW dan bij het hsaο-jargon. Hetgeen op zich tot aanbeveling strekt – zoals ik verder aangenaam getroffen werd door flarden in enkele van de vier bijlagen. Over actuele maatschappelijke ontwikkelingen bijvoorbeeld: nieuwe samenlevingsverbanden, de jeugd en jongeren van tegenwoordig, de Wet Maatschappelijke Ondersteuning, marktwerking en dergelijke. Wat studenten zouden moeten weten over de verzorgingsstaat en zijn (na)geschiedenis blijft geheel onvermeld.

Tussen haakjes, in 2008 verscheen eveneens *Sociaal werk in Vlaanderen en Nederland: een begrippenkader*, van de Gentse professor Sociale agogiek Maria de Bie en de Nederlandse lector/hoogleraar op hetzelfde vakgebied Hans van Ewijk. Men zou uit dat boek over het feitelijke sociaal-agogische werk (het welzijnsbeleid in beide landen is nogal onderbelicht, en de geschiedenis van het werk gaat niet verder terug dan twee, drie decennia) kunnen afleiden wat afgestudeerden moeten “kennen/kunnen”. De auteurs behandelen, en meermalen vergelijkenderwijs, wat sociaal werk in Vlaanderen en Nederland omvat. Zowel de recente trends in het sociaal werk als de specifieke, “eigen” benadering die uit een aantal kernbegrippen in hetzelfde taalgebied spreekt. Systematisch, dat wel. Het eerste deel van het boek doet het concept “sociaal werk” uit de doeken. “Met ‘sociaal werk’ in Vlaanderen en ‘social work’ in Nederland wordt een koepelbegrip bedoeld

dat het vroegere maatschappelijk werk – begrepen als individuele hulpverlening – omvat, evenals diverse vormen van sociaal-cultureel werk, maatschappelijke dienstverlening, sociaalpedagogische en orthopedagogische hulpverlening en cultureel werk” (pg. 17). Sociale agogiek dus. “Sociaal werk” is niet hetzelfde als het (vroegere!?) “maatschappelijk werk”.

Nog enige fijnslijperij. Over het merkwaardige Nederlandse neologisme social work. Het is de Engelse term die op de meeste hbo-getuigschriften prijkt, en als zodanig is het een brede aanduiding van alle opleidingen tot het sociaal-agogisch werk. En het is de strikte vertaling van “maatschappelijk werk”. Daarvan moeten de vrijgevestigden, oftewel de individuele en groepstherapeuten, de relatiesleutelaars en dergelijke, in de Verenigde Staten en in Nederland niks hebben vanwege de shabby geur ervan. YAVIS (young, attractive, verbal, intelligent, successful) versus HOUND (homely, old, unattractive, nonverbal and dumb).

Dat terzijde. Het tweede deel van *Sociaal werk in Vlaanderen en Nederland* zet de zes werkvelden breed en overzichtelijk uiteen: jeugdzorg en jeugdwerk, gezin en opvoedingsondersteuning, maatschappelijke dienstverlening, samenlevingsopbouw en buurtwerk, langdurige zorg, en volwassenenvorming en -educatie. Die laatste categorie is in Nederland nagenoeg afwezig geraakt, zoals ik in de vorige aflevering van dit tijdschrift (pg. 101) al misprees. Het zijn

BOOKS

in *Sociaal werk in Vlaanderen en Nederland* redelijk herkenbare werkvelden – die telkens vooral praktische én historische verhelderingen krijgen met de bijbehorende wet- en regelgeving en de actuele beleidsontwikkelingen. Structuren worden in het boek geduldig met elkaar vergeleken, en begrippen verduidelijkt.

De Vlaams-Nederlandse dubbelbenadering maakt van dit boek, aldus de flaptekst, “een uniek naslagwerk” voor iedereen die actief is in de sociale sector. Dat is waar, stel ik als lezer vast. Een naslagwerk, zeker geen studieboek dat hem op nieuwe gedachten brengt. Het boek, redelijk grauw opgezet en vormgegeven, kwam tot stand in opdracht van de Commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland, met de financiële steun van de departementen Welzijn van beide overheden.

Een ander opleidingsprofiel. Wat is nou het onderscheid tussen SPH en CMV, die beide het etiket “creatief” gebruiken, en MWD waarin “hulpverlening” in de richting van “zelfredzaamheid” ook al figureert? En de opleiding Pedagogiek? Plaats de startkwalificaties van MWD tegenover die van SPH en je komt niet zoveel verder, soms vullen ze elkaar mooi aan. Ze sluiten elkaars geensdeels uit. Idem Pedagogiek, zeker de ortho-tak daarvan.

We halen er de klassieker van de beroepsocioloog André Mok (1973, *Beroepen in actie. Bijdrage tot een*

beroepsociologie). bij. De ontwikkeling van een beroep bestaat volgens hem in een gelijktijdig optreden van drie vormen van institutionalisering: domein-, sociale en organisatie-institutionalising. Een beroepsgroep moet zich een min of meer exclusief eigen maatschappelijk domein zien te verwerven (voor nieuwkomers: te bevechten), en vervolgens publiekelijk geaccepteerd, en bovenal moet de beroepsgroep de boel intern op orde krijgen (en houden: initiële en voortgezette opleidingen, de beroepscode, goede relaties met cliënten, en dergelijke). In die strikt sociologische zin is het met het beroepsniveau van aanstaande CMV'ers, pedagogen en SPH'ers minder, of in elk geval anders gesteld dan met de professionele status van maatschappelijk werkers. Bij de eerste groep staat daar tegenover – zie de vorige aflevering van dit tijdschrift – dat zij over prikkelende verhalen van voortrekkers beschikken. Discussies die ertoe doen en die zich uitstrekken van zorg & welzijn, jeugd- en jongerenwerk, het oprabbelend buurtwerk, kunst- en cultuureducatie, en niet te vergeten: het inzicht dat er andere partijen zijn dan de lokale overheden waarmee zaken gedaan kunnen worden. Onder afgestudeerde hbo-pedagogen is het vanaf 1996 niet gelukt om een brede beroepsorganisatie in het leven te roepen, die tevens aanspraak zou kunnen maken op een BIG-registratie. In weerwil van een opleidingstraditie van 85 jaar die vanouds rijkelijk praktijk- en beroepsgericht is, kloeke bijdragen leverde aan

de praktijkwetenschappelijke kant van het vak (waartoe de universiteiten met hun vanouds wijsgerige inslag niet genegen waren) en opwaartse mobiliteit organiseerde. In de brochure over de SPH-opleidingsprofielen mis ik het soort compensaties dat CMV en Pedagogiek wel hebben. De SPH'er is voor veel mensen die zijn aangewezen op (psycho-) sociale of pedagogische hulpverlening een bijna dagelijkse sleutelfiguur – een figuur die bij uiteenlopende problemen hulp verleent die gericht is op een zinvol bestaan van mensen in hun primaire leefsituatie en hun maatschappelijke participatie. Van wezenlijk belang acht *De creatieve professional – met afstand het meest nabij*, de titel van het SPH-opleidingsprofiel, “het menselijk bestaan op zich, gericht op existentiële (zin)vragen en bevordering van humaniteit”, al is het profiel wel zo realistisch om (op de volgende bladzijde, pg. 20) te erkennen dat het werk van de SPH'er “wordt beïnvloed door beleidsontwikkelingen en trends als verzakelijking, vraaggerichtheid, territoriale aanpak, integraal werken en vermaatschappelijking van de zorg.” Dat moet ook wel, want SPH'ers vinden (net als hun MBO-collega's, de SPW'ers) hun werk in “gezinnen, de jeugdzorg en de jeugdhulpverlening, geestelijke gezondheidszorg, verstandelijk gehandicaptenzorg, verslavingszorg, justitiële hulpverlening, vluchtelingenwerk, maatschappelijke opvang, vrouwenopvang,

ouderenzorg, jongerenwerk en de overheid” (pg. 22).

De existentiële zinvraag is gedeponereerd, en daar blijft het bij. Gelukkig is SPH ook “methodisch handelen” dat, ondergebracht in drie “segmenten” – “hulpverleners aan en ten behoeve van cliënten”, “werken binnen en vanuit een organisatie”, en “professionaliseren” – vijftien kwalificaties telt. Herkenbare, zij het niet voor SPH exclusieve kwalificaties. Aan de student geven de kwalificaties uiteraard een beschrijving van het toekomstige beroepshandelen. Volgens het LOO SPH kunnen daarmee “blijvend creatieve professionals” worden opgeleid, die in de hulpverlening aan mensen in het leven van alledag een nieuw perspectief willen geven. Dat is, in al z'n onuitgewerktheid, niet gering.

Zo heet het in het gemeenschappelijke SPH-opleidingsprofiel, het onderwerp van hoofdstuk 3. De opleiding wordt daar vervolgens terecht afgezet tegen de Dublin-descriptoren op bachelor-niveau, en de niveau-aanduidingen zoals we die kennen in het (v)mbo en hbo, en binnen het hbo-niveau 4 nader uitgewerkt: “ontwerpen en uitvoeren” en “regie voeren” (zie *Vele takken*). Het malheur van het opleidingsprofiel SPH (62 bladzijden) is de overdaad aan rijtjes en optellingen, en dat eigenlijk drie van de vier bijlagen interessanter, meer inhoudelijke kost bevatten. En de expliciete gang die sommige opleidingsprofielen, hun LOO's dus, hebben gemaakt naar de beroepspraktijk, de

BOOKS

stakeholders dus, vinden we in bijlage 4 losjes afgeraffeld.

We trekken enkele conclusies uit de recente pogingen enige orde aan te brengen in het woud van de sociale agogiek.

Ten eerste: na jarenlang departementaal snoei- en herordeningswerk, nieuwe wetgeving die enige opleidingen (onder andere uit de Mammoetwet van 1963/1968) onder de HBO-Wet en later de WHW (Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek, sinds 1992 in verschillende gestalten) bracht, en een reeks reorganisatiepogingen, althans nota's, in eigen hbo-kring (in dit geval het hoger sociaal agogisch onderwijs) die de autonomie van de hogescholen (en daarmee hun opleidingen) intact lieten, kwam er het hso-opleidingenstramien van *Vele takken, één stam* – dat vervolgens de afzonderlijke landelijke opleidingsoverleggen aan het werk zette. Die LOO's gingen nadien goeddeels hun eigen gang en pendelden tussen (1) meer of minder maatschappelijk en professioneel erkende beroeps- en opleidingsprofielen, (2) studentenbestanden en (3) uiterst bescheiden inzichten omtrent pregnante publieke thema's. Twee: deze queeste van ruim tien jaar heeft wisselende resultaten opgeleverd. Een deels krachtige, op de eigen beroepstraditie en -actualiteit gebaseerde tekst zoals bij MWD, deels prikkelende discussies en durf voor de toekomst, zoals CMV ze presenteerde. Redelijke, niet echt verrassende inzichten

leverde Pedagogiek. Bleekheid was het resultaat van het gepeins door de opleidingen met de grootste studentenaantrekkingskracht, SPH. In het beste geval lezen de opleidingen elkaars profielen, en organiseren ze eens samen een mooie conferentie. En/of steken ze binnen een hogeschool wat van elkaar op wanneer ze binnen een instituut of faculteit moeten samenleven. Daar kunnen dan de vonken overspringen waarop het landelijk profiel *Vele takken* vast.

Ten derde: alle beroeps- en opleidingsprofielen blijven steken op bachelorniveau. Er is niet verder gedacht. Kennelijk was dat onmogelijk. *Vele takken* spreekt de hoop uit dat de discussie met de masteropleidingen baat zal hebben bij het tot nu toe geleverde initiele werk. Dat heeft iets van het paard achter de wagen spannen, zelfs wanneer we de resultaten tot nu toe buiten beschouwing laten. Toegegeven, er zijn nog weinig (bekostigde) hbo-masteropleidingen. Dat brengt me op een andere kanttekening. Er is het door de opleidingen, althans tijdens hun "overleggen" niet opgemerkte feit dat het Ministerie van OCW krachtige impulsen wil geven aan het hbo. Zo moet de ontwikkeling van de regionale kennismaatschappij duidelijk van de hogescholen komen. Ruim tweederde van de docenten moet binnenkort wetenschappelijk opgeleid zijn. Een verdubbeling van het huidige aantal. Er is een promotiebeleid op gang gekomen. De ironicus zegt dat in de twintig jaar sinds het aantreden van minister Wim Deetman

(1982) bij de hogescholen vijfmaal zo weinig bezuinigd werd als bij de universiteiten (resp. 11,3 en 54%). Er wordt in de hogescholen in de 21e eeuw tevens prikkelend nieuw geïnvesteerd, met de zogeheten kenniskringen en de benoeming van inmiddels 450 lectoren die onderzoek uitzetten en uitvoeren, de professionalisering van de docenten én van de regionale beroepspraktijk nastreven, alsmede de vernieuwing van de bachelor- en de masteropleidingen. Terzijde, waar onderzoek een hoofdtrek mag zijn van de vaak multi- of interdisciplinaire kenniskringen, speelt speurwerk bij de bacheloropleidingen nog een weinig geprofileerde rol. Kennisverruiming en -vernieuwing, in de profielen lees je er weinig over.

De vernieuwingsgolf in het hbo lijkt aan *Vele takken* en de beroeps- en opleidingsprofielen goeddeels ontgaan te zijn. Geen onderling contact werd gelegd tussen de opleidingen en de kenniskringen. En ook in te geringe mate met de buiten de opleidingen gelegen grote-mensen-wereld. Waar het met de verzorgingsstaat naartoe moet, ook vanuit

hun toekomstige rol als sociale professionals, is kennelijk niet een kwestie die studenten bijgebracht moet worden in hun opleiding. De multiculturele maatschappij, grote steden en de verslonsde wijken die Vogelaarwijken moeten worden, vraagstukken waarvan de sociaal-etnische selectiviteit in en om de school het meest pijnlijk is – men leest er niets over.

Daarom de slotconclusie. Met grote nieuwsgierigheid en een lichte argwaan begon ik aan de lezing van de opleidingsprofielen. Met een lichte teleurstelling leg ik de stapel nota's na lezing terzijde, en in de lichte hoop dat de afzonderlijke instellingen meer beweging en inhoud op gang brengen met minder onderwijskundig gedaver over formele competenties en loze eindkwalificaties. Van dat laatste heb ik veel te verstouwen gekregen. Laten we in de toekomst vooral naar inhoudelijk interessante studieboeken kijken en naar de echte invullingen die opleidingen aan hun cursussen geven. En dat alles meer uitwisselen, de LOO's en hsaonetwerken zijn er al.